

Een terugblik

Half december, ik heb juist een avondje sensationeel weer achter de rug. Een kleine depressie ging haar eigen gang, vertikte het de geplande koers over België te volgen, kwam bij Den Helder de kust op om vanuit die positie pal oostwaarts te koersen. Het gevolg: regen en een harde zuidwester in een groot deel van het land met een temperatuur rond 9°C. Ten noorden van de depressiebaan echter stond een stormachtige oostenwind, de temperatuur daalde tot het vriespunt en er viel sneeuw. Sneeuw komt nog maar zo weinig voor dat ik de verleiding niet kon weerstaan om dik ingepakt een stuk door de polder te gaan lopen. Dat was een geweldige ervaring. Hoe de winter verder verloopt is nog een vraagteken. Wat we wel zeker weten is dat door een fors warmteoverschot het groeiseizoen van de planten in Europa langer is geworden. Blaadjes ontvouwen zich gemiddeld zes dagen eerder en de herfstkleuren houden het gemiddeld vijf dagen langer uit. Bovendien zien we tal van voorjaarsbloeiers in de laatste warme jaren al zeer vroeg in bloei komen. Een hogere gemiddelde temperatuur en zonneschijn zijn de aanjagers van dit proces. Een kletsnatte grond werkt vervroegde bloei tegen en dat heeft weer alles te maken met de eigenschap van water als een slechte warmtegeleider. Ook is waargenomen dat verschillende vogels in de afgelopen jaren eerder zijn gaan broeden. Alles heeft echter zijn grenzen en dat geldt zowel voor het tijdstip van de vroegste bloei als voor de aanvang van het broedseizoen bij vogels. Bij de laatste wordt het tijdstip hormonaal geregeld en is afhankelijk van de ontvangen hoeveelheid licht oftewel de daglengte. Deze zorgt er ook voor dat de ganzen half oktober op Terschelling terugkeren vanuit Siberië en half mei weer naar die uithoek van de wereld vertrekken.

Daglengte

Met het hoofdstuk daglengte zijn we weer op bekend terrein, want door proefnemingen in lichtkamers waarbij de daglengte kunstmatig kan worden verlengd of ingekort, weten we dat de broedaanzet in bijenvolken wordt geactiveerd door een toenemende daglengte en afneemt bij het korter worden van de (kunstmatige) daglichtperiode. Kou of zacht weer, het maakt weinig uit. In de loop van januari ontwikkelt zich in onze volken een blijvend broednestje en dat zal, traag of versneld, blijven groeien. Een hoge temperatuur maakt het voor de bijen alleen makkelijker. Dat is het verhaal dat ik bezoekers van ons museum bij de

bevolkte vitrine vertel. Ho, ho, wacht eens even. De volken van imker Zoet stonden half augustus toch reeds keurig ingepakt met platen tempex tegen de zijwand? Hoe zit dat precies? Ja, kijk. Dat heeft alles te maken met het winnen van raathoning (voor mijn gevoel een miskende lekkernij) van de struikheide. Om de bijen tijdens de dan reeds kouder wordende nachten in de honingkamers aan het werk te houden dacht ik ze op die manier een duwtje in de rug te geven. Een beetje omslachtig, maar het geeft mij een goed gevoel en het is met een beperkt aantal volken te doen... Het woord struikheide is gevallen en dat brengt me gelijk bij een staaltje opvallend haalgedrag van de bijen, of beter gesteld, het achterwege blijven van haalgedrag. De bloei begon al rond 20 juli maar tijdens het bijzonder warme weer van einde juli en aanvang augustus waren er nauwelijks bijen op de struikjes te vinden. De heide stond er armetierig en troosteloos bij, ik heb het maar plantenstress genoemd (dat leidde weer tot imkerstress, is er voldoende voedsel in de volken en water in de omgeving aanwezig). Figuurlijk had de heide alle moeite om het hoofd boven water te houden en letterlijk om aantrekkelijk te zijn voor bestuivende insecten. Dat lukte dus aanvankelijk niet. Na een aantal forse regenbuien kwam alles toch nog goed en is er opnieuw raathoning gewonnen.

Een imkersbedrijf aan het werk

Nog even en dan komt ons praktisch imkeren weer aan bod. Dat is al begonnen voor de grote imkerbedrijven aan de overkant van de grote waterplas die hun volken inzetten bij de bestuiving van de 170.000 ha amandelbloesem. In het Amerikaanse zusterblad stond een boeiend verslag wat daar allemaal voor komt kijken. Vanwege de enorme afstanden is dat geen werk voor de imker met een paar volken, de zogenaamde back-yard beekeeper en ook slechts weinig side-liners zetten hun volken in. Side-liners zijn imkers die het bijen houden niet als hoofdberoep uitoefenen en meestal niet meer dan 50 volken bezitten. Zeg maar te groot voor servet en te klein voor tafellaken. Een van die tafellakens is de grootimker Adee Honey Farms. Eind november worden de 40.000 volken, jawel u leest het goed, vanuit verschillende staten waar zij voor de honingogst hebben gezorgd samengetrokken op een ranch in Zuid Californië. Een 1-2% van de volken overleeft dit transport niet. Per truck worden minimaal 102 pallets met 408 volken aangevoerd. Volken die

licht aanvoelen worden gevoerd met invertsuiker. We moeten weer in het groot denken en dit karwei wordt geklaard met een tankwagen die 4.500 liter suikervat kan vervoeren. Twee tanks met een capaciteit van 1.000 liter zorgen voor samengeperste lucht om de vloeistof op de juiste plek te krijgen. In januari beginnen de volken zich te ontwikkelen (daar is die toenemende daglengte weer), maar omdat er nog niets bloeit moeten er eiwitten worden gevoerd. Ziet u het voor u, 40.000 volken om de paar dagen een plak gevitamineerd suikerdeeg geven? Nee dus. De gevonden oplossing is eenvoudig. Als rond 10 uur in de ochtend de grond is opgedroogd na nachtelijke nevel of mist, dan worden op verschillende plekken grote hoeveelheden stuifmeelsurrogaat uitgestrooid. Per plek zo veel dat er omstreeks 4 uur in de namiddag, als de temperatuur tot onder de tien graden daalt en de bijen het voor gezien houden, niets meer over is. Eind januari, afhankelijk van het weer, kleuren de eerste knoppen van de amandel en worden de imkers nerveus. Wat dat betreft is er weinig verschil met mijn reisherinneringen uit het verleden. Eindelijk is het dan zo ver. Iedereen en alles is er klaar voor. Het weer speelt nu geen enkele rol. De bloesem komt, al regent het pijpenstelen en zijn de wegen naar en in de boomgaarden haast onbegaanbaar. Het peloton is in beweging en valt niet te stuiten. Voor oriëntatie in de gigantisch grote boomgaarden zijn op de bestemde plekken stokken met witte vlaggen geplaatst. Het plaatsen van alle volken duurt 8 tot 10 nachten. De grootste afstand tot de thuisstand bedraagt 350 kilometer. Als het karwei is geklaard is er geen tijd voor uitblazen. Het schoongemaakte reservemateriaal moet worden verspreid om te zijner tijd afleggers te kunnen maken bestemd voor het koninginnenteelteam in de staat Mississippi. Na afloop van de dracht, per volk wordt \$40 tot \$50 bestuivingsgeld ontvangen, waaiëren alle volken uit over verschillende staten alles met het doel om zoveel mogelijk verschillende soorten hoogwaardige honing te kunnen oogsten. Zo'n beschrijving leest vlot weg, maar ongetwijfeld zullen zich waanzinnige taferelen afspelen of... komen die alleen bij de hobbyisten voor?

Hoe de aanwezigheid van bijenvolken in de boomgaarden wordt gewaardeerd blijkt uit een donatie van \$100.000 door de overkoepelende organisatie van amandeltelers voor bijenteeltonderzoek.

Om over na te denken

We zeggen het elkaar na, de winter is gezellig, maar

als imker lonken we naar het voorjaar. We zien onszelf alweer bezig met, inspecteren, honing- en/of broedkamers geven, afleggers maken en ga zo maar door. Mits de bijen bij huis staan moeten we ergens heen om die werkjes te doen, een bijenpark en voor de bevoordeelden een stil afgezonderd plekje alleen met de bijen. Ik heb zo'n uitgelezen stekkie op een paar kilometer van huis. Na de voorjaarsinspectie berg ik raten met wintervoer op in zesramers voor gebruik later in het jaar. Het was eind mei, mooi weer en dus even langs de bijen. Bij een van de zesramers was het een drukte van belang. Ergernis slaat toe. Opnieuw was het ze gelukt een opening te vinden, nu bij een kromgetrokken vliegplank, en het gereserveerde voer werd met vereende krachten terug gevlogen. Om nog te redden wat er te redden viel opende ik geïrriteerd het kastje. De raten waren al bijna leeg en de bijen vochten fanatiek om de laatste suikerresten. Ik stond op sandalen voor het kastje en binnen de kortste keren hadden een tiental furieuze bijen zich vastgestoken in mijn enkels. Met propfen nat gras onder de sokken heb ik zwelling kunnen voorkomen, maar stel dat er iets ernstigs was gebeurd. Misschien een goede tip om iemand thuis altijd te laten weten wanneer en waar je met de bijen bezig bent, voor het geval dat. Wellicht moeten we een mobieltje opnemen bij de imkersuitrusting. Overdreven? Valt te bezien, lees maar even mee,

'Op 30 juni ging ik naar mijn bijen om te kijken of er ook een jonge koningin van plan was om uit te lopen. Niets wees op iets bijzonders. Nadat ik de honingkamer had gecontroleerd, er was behoorlijk gehaald, wilde ik verder gaan. Plots kreeg ik zeker 1.000 bijen tegen mijn lijf. Compleet oorlog. Nooit eerder had ik dit meegemaakt! Snel de kast dicht en weg wezen. Ik werd gestoken waar ze me maar konden raken. Op mijn fiets nam ik de vlucht. Achter het huis - circa 300 meter van de kasten - waren er nog steeds bijen. In de keuken raakte ik vrijwel direct even bewusteloos. Mijn vrouw alarmeerde snel de huisarts en de ziekenauto. Mijn zoon wilde me nog naar het ziekenhuis brengen, maar in de tuin viel ik tussen de rozen en raakte ik in een shock. Gelukkig was de huisarts binnen de vijf minuten aanwezig met een hele serie spuiten. De mensen van de gearriveerde ambulance hebben me zuurstof en een zoutoplossing toegediend. Mijn bloeddruk was nog maar 40. Na twintig minuten was ik weer bij de pinken en liep zelf het huis weer in. Na vier uurtjes wandelde ik al weer door mijn woonplaats. U begrijpt nu zeker wel dat dit het einde van mijn bijenhobby betekent.

Toen het bijenmateriaal de deur uit ging heeft mijn hart gejackt van verdriet. Het was zo mooi en het ging zo goed. Als aandenken heb ik alleen mijn pijp bewaard. De bijen moeten nu uit mijn buurt blijven en ik uit die van de bijen. Dat laatste kost me veel moeite,
met imkersgroet H. Marsman uit Bergum'.

Het weer in februari

Voor het midden van het land geldt voor de periode 1961-1990, als normaal 75 uren zonneshij, 48 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 5,7°C.

Februarimaanden

Jaar	Zon	Uren	Neerslag (mm)	Max.temp °C
1995	normaal		zeer nat (88)	zeer zacht (9,4)
1996	normaal		normaal	koud (3,4)
1997	normaal		zeer nat (83)	zeer zacht (9,1)
1998	zeer zonnig (108)		zeer droog (17)	zeer zacht (9,8)
1999	zonnig (99)		vrij nat (64)	normaal

Op de drempel van het nieuwe seizoen een terugblik op het afgelopen jaar als ruggeleunen bij uw aantekeningen.

Seizoen/maand	Zon	Neerslag	Max.temp
1998/99 winter	++	N	++
1999 maart	N	+	++
1999 april	N	N	+
1999 mei	+	N	++
1999 juni	+	N	N
1999 juli	++	-	++
1999 augustus	N	+	+
1999 september	++	N	++
1999 oktober	N	N	N

Geraadpleegd

Flottum, K., Almond pollination with Adeo Honey Farms, Bee Culture 127(4): 41

Almond board of California, almond crop forecast issued, The American Bee Journal 138(7): 495

Marsman, H., Het Vliegagat 26(3): 31 september 1999

Mourik, B. van, Fenologie in ere hersteld, Weergave 10(4): 11 april 1999

Deelname jeugdcursus boven verwachting

Afgelopen weken is gebleken dat er onder de jeugd volop belangstelling bestaat voor alles wat met bijen en imkeren te maken heeft. Gedurende de zes jaren dat de 'jeugdcursus Imkeren', georganiseerd door het Oosterhouts Bijengilde, nu draait is het aantal deelnemers nog nooit zo groot geweest. Maar liefst 12 cursisten en 1 ouder hebben inmiddels de eerste twee bijeenkomsten gevolgd. Met behulp van diverse werkvormen is gekeken naar het bijenvolk: koningin, werkster en dar.

Ook werden de verschillen tussen wespen, bijen en hommels belicht, verduidelijkt met dia's en een videoband. Tijdens 'het daadje' waarbij de cursisten zelfstandig opdrachten verwerken, werd er gekeken door microscopen en kijkgelazen terwijl er ook cursisten bezig waren met het figuurzagen van een bij! Vol verwachting zien de meesten alweer uit naar de volgende les. Deze les wordt een praktijkles; eerst zullen enkele kinderen als een echte imker worden aangekleed. Met bijenkap, handschoenen en een pijp worden ze aardig in het pak gedaan. Ook worden er raampjes getimmerd waarna er kunstraat in de raampjes wordt geplaatst. In een later stadium van de cursus worden deze raten door de cursisten zelf in een bijenkast gehangen. Deze bijenkast wordt dan

geplaatst op het terrein van het MEK, waar de cursus wordt gegeven. Ook zal er aandacht besteed worden aan koninginnen 'merken' (voorzien van een sticker) en honing slingeren.

Uitstapjes naar een bijenhal, drachtplantentuin en 'bijen achter glas' staan al in het draaiboek gepland. Nadat er 10 bijeenkomsten zijn gevolgd, wacht er nog een examen, waarna hopelijk weer 12 kinderen zich 'jeugdimker' mogen noemen.

Inlichtingen: Oosterhouts Bijengilde,
Hans Stadhouders, 0162-429802

EEN, DIE GOED IN Z'N VOLK ZIT.

Illustratie ingestuurd door B. de Graaf